



Валентин ЛЮДВІК

доцент кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна),
кандидат юридичних наук, доцент

**ПРАВОВІ ПІДСТАВИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ЗА КОНТРАБАНДУ ПІДАКЦИЗНИХ ТОВАРІВ**

В умовах збройної агресії проти України та запровадженого воєнного стану боротьба з контрабандою набуває особливої актуальності, оскільки такі протиправні дії безпосередньо підривають фінансову стабільність держави, зменшують надходження акцизного податку до бюджету та поглиблюють негативні тенденції в економіці.

Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо криміналізації контрабанди товарів» від 9 грудня 2023 року Кримінальний кодекс України було доповнено ст. 201-4. [7]. За 2025 рік було зареєстровано 62 кримінальних правопорушення за даною статтею, що склало близько 1 % від усіх кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності [8].

Стаття 201-4 Кримінального кодексу України (далі – КК) встановлює кримінальну відповідальність за контрабанду підакцизних товарів [3]. Відповідно до ч. 1 ст. 2 КК підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад кримінального правопорушення, передбаченого цим Кодексом [3]. Отже, правовими (юридичними) підставами кримінальної відповідальності за контрабанду підакцизних товарів є діяння, яке містить склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-4 КК.

Склад кримінального правопорушення, передбачений ст. 201-4 КК, як і будь-який інший, складається з наступних елементів: об'єкт кримінального правопорушення, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона.

Родовим об'єктом кримінального правопорушення, виходячи з вищезначеної статті, виступають суспільні відносини в сфері господарської діяльності.

Безпосереднім основним об'єктом виступає встановлений порядок переміщення підакцизних товарів через митний кордон України.

Предметом цього злочину виступають підакцизні товари у значному розмірі (крім електричної енергії).

Відповідно до ст. 215 Податкового кодексу, до підакцизних товарів належать: 1) спирт етиловий, спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво (крім квасу «живого» бродіння); 2) тютюнові вироби, тютюн та промислові замінники тютюну; 3) тютюнова сировина, тютюнові відходи; рідини, що використовуються в електронних сигаретах; 4) паливо, у тому числі товари (продукція), що використовуються як паливо для заправлення транспортних засобів, обладнання або пристроїв з двигунами внутрішнього згоряння із запалюванням від стиснення, з двигунами внутрішнього згоряння з іскровим запалюванням, з двигунами внутрішнього згоряння з кривошипно-шатунним механізмом та коди яких, згідно з УКТ ЗЕД, не зазначені у підпункті 215.3.4 пункту 215.3 цієї статті (крім газу природного у газоподібному стані за кодом 2711 21 00 00 згідно з УКТ ЗЕД); 5) автомобілі легкові, кузови до них, причіпи та напівпричіпи, мотоцикли, транспортні засоби, призначені для перевезення 10 осіб і більше, транспортні засоби для перевезення вантажів [6].

Під значним розміром в даній статті виступає розмір підакцизних товарів, якщо їх загальна вартість у 750 і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

З *об'єктивної сторони* кримінальне правопорушення включає вчинення хоча б однієї з таких дій: 1) переміщення підакцизних товарів через митний кордон України поза митним контролем; 2) переміщення підакцизних товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю.

Під переміщенням через митний кордон слід розуміти ввезення на митну територію України, вивезення з цієї території або транзит через територію України підакцизних товарів у будь-який спосіб. Вони можуть бути переміщені через сухопутний, морський або

повітряний кордон як разом з особами, які його перетинають, так і окремо від них (наприклад, у разі відправлення підакцизних товарів у несупроводжувальному багажі, вантажних відправленнях або міжнародних поштових відправленнях) [5, с. 638].

Поза митним контролем означає:

1) поза місцем розташування органу доходів і зборів; 2) поза робочим часом, установленим для такого органу і без виконання митних формальностей; 3) з використанням незаконного звільнення від митного контролю шляхом зловживання службовим становищем посадовими особами органу доходів і зборів [5, с. 638].

Наприклад, вироком Тячівського районного суду Закарпатської області було засуджено винного за ч. 3 ст. 15 та ч. 1 ст. 201-4 КК України. Винний умисно організував незаконне переміщення через митний кордон України поза митним контролем тютюнових виробів без марок акцизного податку у значному розмірі, для чого незаконно придбав 25 000 пачок сигарет (*Rothmans DEMI* та *Compliment demi slims BLUE*), зберігав їх, домовився з громадянином Румунії про збут, придбав безпілотні літальні апарати для переправлення товару, частково здійснив їх незаконне переміщення до Румунії, а під час чергової спроби переправлення був викритий правоохоронними органами, у зв'язку з чим злочин не було доведено до кінця з причин, що не залежали від його волі [2].

З приховуванням від митного контролю означає:

1) з використанням тайників (спеціально, з метою вчинення контрабанди, виготовлених або обладнаних схованок у транспортних засобах, устаткуванні, тарі тощо); 2) з використанням інших засобів або способів, що утруднюють виявлення предметів (з приховуванням предметів в організмі чи на тілі людини або тварини, в одязі, взутті, головному вбранні, в порожнинах транспортного засобу, в багажі, продуктах харчування, речах особистого користування тощо); 3) шляхом надання одним предметам вигляду інших через істотну заміну зовнішніх характерних ознак предметів, а також їх тари, упаковки тощо, що дозволяє віднести предмети контрабанди до предметів іншого виду; 4) з поданням органу доходів і зборів як підстави для переміщення підакцизних товарів через митний кордон певних документів: а) підроблених; б) одержаних незаконним шляхом; в) що містять неправдиві дані [5, с. 638-639].

Так, наприклад, вироком Володимир-Волинського міського суду Волинської області було засуджено винного за ч. 1 ст. 201-4 КК України за таких обставин: винний упродовж січня–березня 2024 року, діючи умисно з корисливою метою та використовуючи умови воєнного стану, придбав за кордоном сім транспортних засобів, які є підакцизними товарами, перемістив їх через митний кордон України з приховуванням від митного контролю шляхом подання до митного органу декларацій із завідомо неправдивими відомостями про ввезення автомобілів як гуманітарної допомоги. Після цього всупереч заявленому цільовому призначенню здійснив їх оплатний продаж, чим вчинив контрабанду підакцизних товарів у значному розмірі на загальну суму 1 780 096 грн [1].

Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони цього злочину виступає місце його вчинення, а саме митний кордон України. Відповідно до ст. 10 Митного кодексу України межі митної території України є митним кордоном України. Митний кордон України збігається з державним кордоном України, крім меж штучних островів, установок і споруд, створених у виключній (морській) економічній зоні України, на які поширюється виключна юрисдикція України. Межі території зазначених островів, установок і споруд становлять митний кордон України [4].

Кримінальне правопорушення вважається закінченим з моменту переміщення підакцизних товарів у значних розмірах через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю.

Суб'єктом кримінального правопорушення є фізична осудна особа, яка на момент вчинення злочину досягла віку, з якого, відповідно до КК, може наставати кримінальна відповідальність. Кримінальна відповідальність за вчинення цього кримінального правопорушення може наставати лише з 16-річного віку.

Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується умисною формою вини. Контрабанда може бути вчинена лише з прямим умислом.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що норма, передбачена ст. 201-4 КК, є формальним складом кримінального правопорушення, яке вважається закінченим з моменту вчинення дій вказаних законодавцем в диспозиції статті.

1. Вирок від 10.07.2024 року Володимир-Волинського міського суду Волинської області у справі № 154/2212/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120270135>.
2. Вирок від 23 липня 2025 року Тячівського районного суду Закарпатської області у справі № 307/2280/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129056983>.
3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14>.
4. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.
5. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 11-те вид., переробл. та допов. Київ: ВД «Дакор», 2019. 1384 с.
6. Податковий кодекс: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
7. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо криміналізації контрабанди товарів: Закон України від 09.12.2023 № 3513-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3513-20#n23>.
8. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Офіс Генерального прокурора. URL : <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareystrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.



Антон МАРІЄНКО

доцент кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна),
кандидат юридичних наук

**ЗАПОБІГАННЯ ШАХРАЙСТВУ В ПЕРІОД ВОЄННОГО
СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ**

Превентивні заходи, спрямовані на протидію злочинності, зокрема шахрайства, є основою формування цілісної системи національної безпеки. З огляду на це слід зауважити, що у кримінологічній літературі та чинному законодавстві України для опису таких дій застосовуються низка категорій: «запобігання», «профілактика», «попередження» та «профілактика». Водночас у науковій доктрині немає єдиного підходу до їх тлумачення, що провокує низку труднощів для уніфікації термінології та практичного застосування.

До прикладу, під поняттям «профілактика» розуміють комплекс цілеспрямованих заходів, які здійснюються уповноваженими органами та установами, спрямованими на послаблення або усунення факторів, що провокують протиправну поведінку. При цьому «запобігання» є ширшим за поняття, що розглядається, як система заходів для спрямованих на протидію злочинності загалом, усунення її причин і умов, а також недопущення окремих правопорушень [1, с. 145]. Враховуючи зазначене, слід звернути увагу на важливості ролі держави та суспільства у запобіганні злочинності щодо мінімізації її рівня, особливо нейтралізації детермінант кримінальних правопорушень, враховуючи введення особливих режимів.

На протигагу цьому ми не погоджуємось з твердженням щодо співвідношення згаданих вище понять, як тотожних категорій, в частині суспільної діяльності, яка обумовлює подальше унеможливлення утворення детермінуючих чинників злочинності, у тому числі різних форм шахрайства, оскільки вони відрізняються за змістом, предметом регулювання та функціональним призначенням [2, с. 1130]. Втім, з урахуванням обраної тематики пропонується звернути увагу саме на запобігання шахрайству, як комплексному методу боротьби зі злочинністю, що вимагає системних зусиль для усунення її причин і умов.

Так, на спеціальному рівні першочерговим завданням є забезпечення комплексної координації правоохоронних органів з іншими державними структурами. Однак перешкодами для реалізації цього є окупація території, масове переміщення населення з прифронтових регіонів та транснаціональний характер злочинності. У цьому контексті ефективним рішенням може стати єдиний координаційний центр для збору даних про шахрайські схеми, ведення чорних списків сайтів, оперативного блокування транзакцій, а також посилення підготовки фахівців у такій сфері, що передбачає розширення спеціальних